

BARBARA BURCHARD

Z BADAŃ NEOLITYCZNEJ BUDOWLI TRAPEZOWATEJ W NIEDŹWIEDZIU, POW. MIECHÓW (STAN. 1) ¹

Badania wykopaliskowe w Niedźwiedziu prowadzone były pierwotnie pod kątem systematycznego i planowego zbadania osady kultury pucharów lejkowatych na terenie lessów krakowsko-miechowskich. Wstępne sondáže przeprowadzone w latach 1965² i 1967³ pozwoliły na zlokalizowanie osady kultury pucharów lejkowatych oraz zaprojektowanie dalszych badań. W 1968 r. przeprowadzono większą akcję wykopaliskową o łącznej powierzchni wykopów ca 15 arów, obejmującą przestrzeń o promieniu ca 200 m. Odkryto wówczas liczne obiekty kultury pucharów lejkowatych oraz w NW części objętego badaniami terenu neolityczną budowlę trapezową wyznaczoną rowkiem fundamentowym⁴. W roku 1968 z przyczyn obiektywnych musiano się ograniczyć do wstępnej rejestracji obiektu⁵. Szczegółowa eksploracja została przeprowadzona w 1971 r. przez B. Burchard i J. Kamińską.

Stanowisko 1 znajduje się na wzniesieniu położonym na prawym brzegu doliny Szreniawy (ryc. 1). Opada ono od strony N ku terasie dennej stromym, silnie zerodowanym zboczem. Wierzchovina wzgórza jest wypłaszczona, oddzielona od głębszych partii wysoczyzny od strony S doliną nieckowatą, posiadającą w dnie koryto wód okresowych. Teren stanowiska pokryty jest czarnoziemem, który o paręset metrów na W przechodzi w rdzinę kredową. Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych występuje w środkowej i wschodniej części wierzchoviny oraz na łagodnym stoku S. Na podstawie przeprowadzonych badań wykopaliskowych oraz rozrzutu materiałów powierzchniowych określa się wielkość osady na ca 1,8 ha. Odkryto około 100 jam osadniczych, 2 budowle słupowe — jedną, zachowaną tylko fragmentarycznie, drugą, częściowo dopiero odsłoniętą, o zachowanej długości ca 16 m wy-

¹ Badania te realizowane są przez Zakład Archeologii Małopolski IHKM PAN w Krakowie w ramach współpracy IHKM PAN najpierw z Uniwersytetem w Michigan, a ostatnio z Uniwersytetem stanu Nowy Jork w Buffalo, przy wydatnej pomocy Smithsonian Institution, któremu należą się w tym miejscu wyrazy podziękowania.

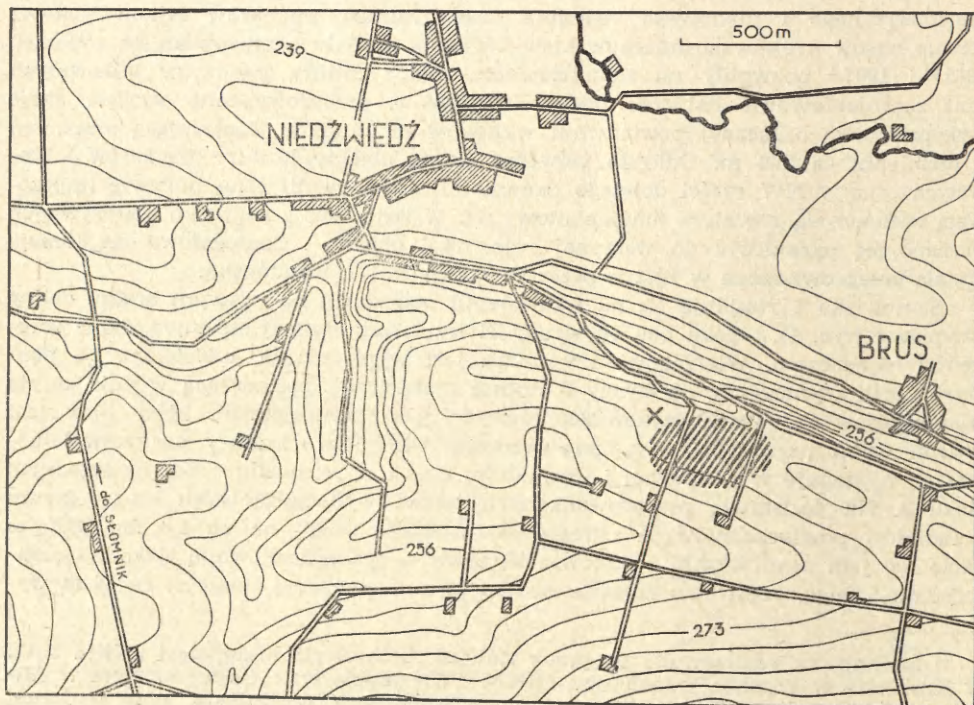
² B. Burchard, *Sprawozdanie z wstępnych badań archeologicznych osady kultury czas lejkowatych w Niedźwiedziu, pow. Miechów, w 1965 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 19: 1968, s. 37—40.

³ B. Burchard, [w:] *Informator Archeologiczny. Badania 1967*, Warszawa 1968, s. 38—39.

⁴ B. Burchard, [w:] *Informator Archeologiczny. Badania 1968*, Warszawa 1969, s. 42—43.

⁵ B. Burchard, *Neolityczna budowla trapezowata z Niedźwiedzia, pow. Miechów*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie. Lipiec—grudzień 1968”, Kraków 1969, s. 423—426.

znaczonej rzędem 11 słupów, szerokości ca 6 m wyznaczonej 3 słupami oraz z 3 słupami wewnętrznymi, zapewne nośnymi konstrukcji dachowej. Jest to — jak się wydaje — unikalne znalezisko śladów budowli naziemnej tych rozmiarów i o tak czytelnym układzie konstrukcji słupowej w kulturze pucharów lejkowatych. Na terenie osady znaleziono 2 pochówki szkieletów ludzkich w jamach osadniczych, bez śladów rytuału pogrzebowego. Większość materiału ceramicznego charakteryzuje się znacznym udziałem fragmentów naczyń zdobionych ornamentem stempelkowym i reprezentuje klasyczną fazę kultury pucharów lejkowatych w Małopolsce południowo-zachodniej. We wschodniej części osady znajdowała się jama (nr 29), której wypełnisko zawierało dużą ilość prawie w całości zachowanych naczyń. Zespół ten różni się bardzo od klasycznych materiałów kultury pucharów lejkowatych i w świetle dotychczasowych ustaleń reprezentowałby młodszy horyzont chronologiczny, odpowiadający horyzontowi Boleráz—Jevišovice C1—Ohrozim na Słowacji i Morawach⁶. Ponadto w obrębie osady stwierdzono ślady osadnictwa kultury ceramiki sznurowej, kultury mierzanowickiej i kultury trzcinieckiej.

Ryc. 1. Niedźwiedź, pow. Miechów. Plan sytuacyjny stanowiska 1:

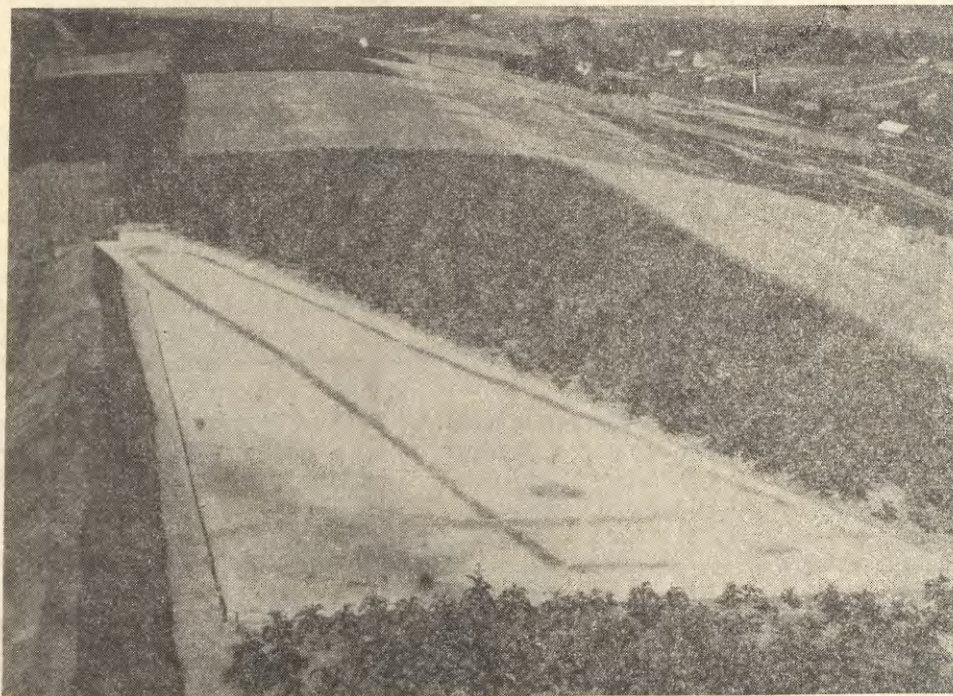
x — miejsce położenia budowli trapezowej nr 90; obszar zasrafiowany — zasięg osadnictwa kultury pucharów lejkowatych

Situation plan of site 1:
of the TRB culture settlement

x — position of the trapezoid-shaped building no. 90; the hatched area shows the extent

⁶ B. Burchard, *Z badań nad chronologią kultury pucharów lejkowatych w Małopolsce południowo-zachodniej*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie. Lipiec—grudzień 1968”, 1969, s. 420—423, Za-

Budowla trapezowata znajduje się ca 50 metrów w kierunku NW od stwierdzonego północno-zachodniego krańca osady kultury pucharów lejkowatych, częściowo już na stoku N rozpoczynającym się w tym miejscu jeszcze bardzo łagodnym spadkiem. Zarys budowli oznaczonej nrem 90 ukazał się bezpośrednio pod warstwą ziemi ornej o miąższości ca 20 cm, manifestował się wyraźnie kontrastującym, ciemnym zabarwieniem wypełniska rowu fundamentowego od jasnego lessowego calca. Budowla miała kształt b. wydłużonego trapezu o orientacji osi długiej EW z odchyleniem 10° ku NE i SW, na planie w zasadzie symetrycznym. Długość ramion trapezu wynosiła: ściany S 47,70 m, ściany N 47,90 m, długość podstaw: ściany W 3,20 m, ściany E 9,50 m. Szerokość przeciętna rowka waha się od 40 do 60 cm. Kąty przy podstawach trapezu: przy ścianie W nie są całkiem jednakowe — narożnik NW ma 98° , SW 90° , kąty przy ścianie E są prawie identyczne — 87° i 89° , zbliżone do kątów prostych, co wynika z lekko łukowatego zagięcia do wewnątrz ścian N i S przy podstawie E trapezu. W rowku fundamentowym wyznaczającym ścianę E była przerwa symetrycznie umieszczona w środku ściany, szeroka na 2,10 m, interpretowana jako wejście do budowli. Zakończenia rowka po obydwu stronach wejścia są szersze o ca 30 cm od przeciętnej szerokości i wysunięte są

Ryc. 2. Niedźwiedź, pow. Miechów, stan. 1. Budowla trapezowata nr 90

Trapezoid-shaped building no. 90

Fot. M. Pucek

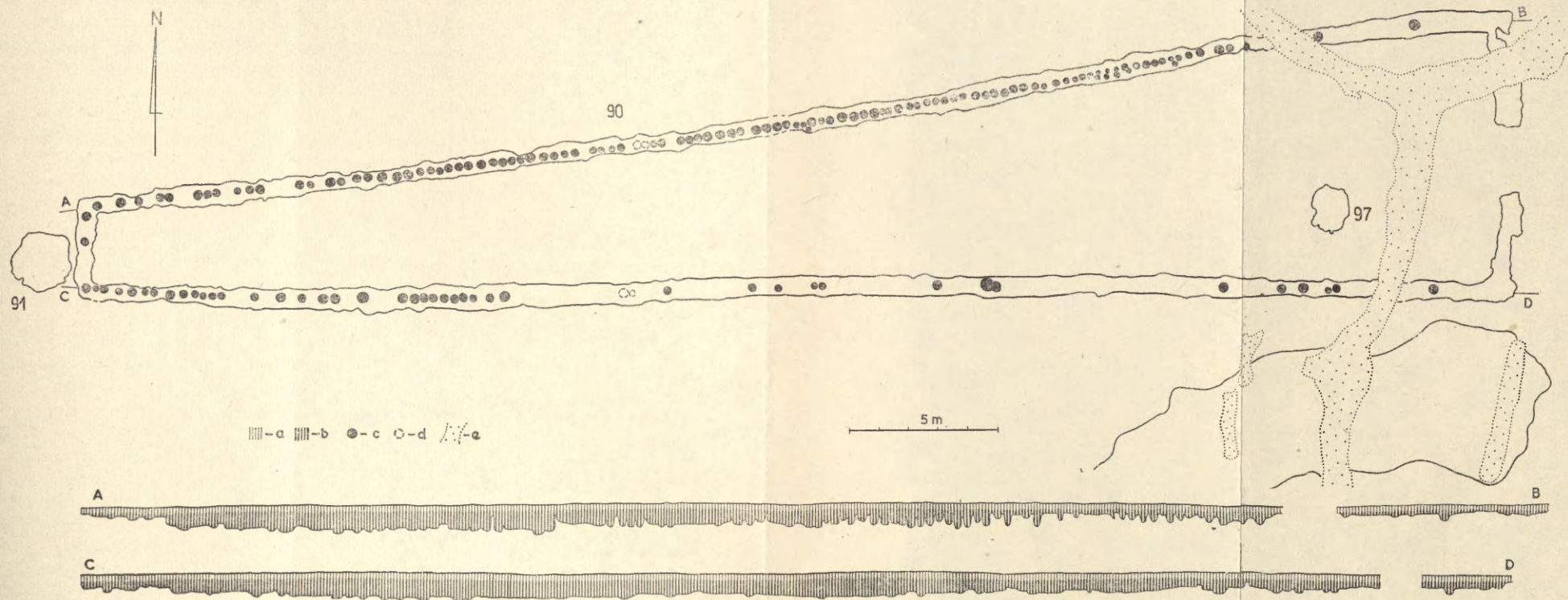
gadnienie osadnictwa kultury pucharów lejkowatych w Niedźwiedziu będzie przedmiotem osobnego sprawozdania, które zostanie opracowane po przeprowadzeniu jeszcze jednej akcji wykopaliskowej zamykającej pewien etap badań.

na zewnątrz lica ściany E, stanowiąc prawdopodobnie pozostałość jakiejś konstrukcji odrzwiowej.

Budowla trapezowata była częściowo uszkodzona przez okopy strzeleckie z II wojny światowej, których ramiona przecinają rowki fundamentowe obiektu 90 w trzech punktach (ryc. 3 D). Wewnątrz obiektu 90 nie stwierdzono żadnych śladów słupów ani innych konstrukcji służących do podtrzymywania dachu czy też podziału i urządzenia wnętrza. Tylko w E części obiektu, w odległości ca 5 m od wejścia, usytuowany niesymetrycznie z odchyleniem ku S od osi środkowej trapezu znajdował się niewielki obiekt (nr 97), owalnego kształtu. W wyniku eksploracji obiekt 97 okazał się grobem kultury ceramiki sznurowej. Na zewnątrz w najbliższym otoczeniu budowli trapezowatej znajdowały się: jama 91 o planie kolistym, usytuowana tuż za wąską ścianą szczytową W, oraz jama 93 jako podłużne zagłębienie nerkowato wygięte, usytuowane przy wschodniej części ściany S.

Kierując się ukształtowaniem stropowej części rowka fundamentowego i przyległych obiektów naniesiono siatkę przekrojów podłużnych i poprzecznych w celu dokonania maksimum obserwacji oraz przejrzystej i kompletnej dokumentacji rysunkowej i fotograficznej. Rów fundamentowy podzielono na 51 odcinków naturalnych, niemechanicznych, zależnych od dewiacji osi podłużnej, przeważnie nie dłuższych niż 2 m, przedzielonych poprzecznymi świadkami szerokimi na 30—50 cm. Odcinki między świadkami dzielone były przekrojami podłużnymi, dzięki czemu osiągnięto profil podłużny całości rowka oraz 50 przekrojów poprzecznych. W obrębie odcinków wypełnisko rowka wybierano warstewkami miąższości 10 cm.

Eksploracja rowku fundamentowego oraz wstępna analiza obserwacji pozwoliły ustalić szereg danych dotyczących budowy rowu oraz zawartych w nim śladów konstrukcji. Ukształtowanie rowu w poszczególnych partiach budowli było zróżnicowane. W ścianie szczytowej W i przyległych do niej mniej więcej trzymetrowych odcinkach ścian N i S rów był znacznie płytszy ok. 30 cm od przeciętnej głębokości rowu ścian długich N i S, wynoszącej ca 70 cm od powierzchni ziemi. W dnie płytkiego rowka części zachodniej budowli, roboczo nazywanej absydą, zachowały się ślady pionowych słupów (ryc. 3). Rowy ścian N i S różniły się między sobą, jakkolwiek ogólne tendencje układały się symetrycznie. W ścianie S rowek był szeroki 50—70 cm, głęboki przeciętnie 70—80 cm, o dnie płaskim lub nieckowatym, ściankach pionowych lub lekko zwężających się ku dnu. Wypełnisko składało się z próchnicy szarej i ciemnoszarej z domieszką lessu, z wielką ilością przeryć gryzoni. Mn. w. od połowy długości ściany S rów się spłyca. Ślady pionowo wbijanych słupów zaobserwowano tylko na niektórych odcinkach w postaci regularnych zagłębień w dnie rowu. W ścianie N rów do połowy długości (mierząc od strony W) miał podobną budowę co odpowiadająca mu część ściany S, ale przeciętna jego szerokość była mniej więcej o 15 cm mniejsza od rowu ściany S i wahała się w granicach 40—55 cm. Analogicznie jak po stronie S także w ścianie N rów znacznie się wypłyca od połowy długości. W ścianie N zaobserwowano znaczną ilość śladów słupów bardzo gęsto wbijanych obok siebie, podczas gdy od strony S zaledwie kilkanaście, mimo że część NE zarysu budowli znajduje się na początku aktualnego skłonu wzgórza i uległa stosunkowo największej niwelacji. Konstrukcja rowu ściany E, w której znajduje się wejście, różni się od przyległych do niej części ścian N i S przede wszystkim głębokością, zwłaszcza od strony S, gdzie konstrukcja nie uległa tak znacznej niwelacji jak narożnik NE. Ściana E, jak już wyżej wspomniano składa się z symetrycznych odcinków rowków ca 2 m długich, usytuowanych prawie pod kątem prostym do ścian N i S, szerokich ca 40 cm, głębokich ca 65 cm. Budowa ich jest niezbyt czytelna, wypełnisko silnie przemieszane przekładkami lessowymi, bez śladów słupów. Bardzo charakterystyczna jest konstrukcja rowu przy wejściu.

Ryc. 3. Niedźwiedź, pow. Miechów, stan. 1. Plan budowli trapezowatej nr 90 i profile ścian północnej (A—B) i południowej (C—D): north (A-B), and south (C-D):

a — ziemia orna; b — wypełnik rowka fundamentowego; c — słupy pewne; d — słupy domniemane; e — wkop nowożytny

a — arable soil; b — filling of the wall slot; c — unquestionable post-holes; d — assumed post-holes; e — modern ditch

Po obydwu stronach wejścia rów jest znacznie szerszy (ca 70 cm) w części stropowej, wskutek czego na planie dwa symetrycznie zwieńczające wejście elementy wyodrębniają się z całości dość jednolitej konstrukcji. Są to dwa głębokie na ca 100 cm wkopy, w rzucie poziomym w przybliżeniu prostokątne, o wymiarach 120 × 70 cm, o ściankach regularnie pionowych i płaskim dnie. W wypełnisku silnie przemieszanym z lessem brak było śladów słupów. Łącznie zaobserwowano 150 śladów słupów. Średnice ich wynosiły 20—40 cm, zakończenia przeważnie poziomo ścięte wydają się w kilku wypadkach zaostrzone.

W obrębie rowu fundamentowego, jak i w ziemi ornej zalegającej nad obiektem nr 90 nie znaleziono żadnych zabytków ruchomych. Stosunkowo licznych zabytków dostarczyła natomiast jama 91. Miała ona kształt w przybliżeniu kolisty o wymiarach 210 × 180 cm, dno nieregularnie nieckowate na głębokości 80 cm. Wypełnisko stanowiła brunatna ziemia z przekładkami lessowymi, grudkami polepy i bardzo drobnymi soczewkami węgla drzewnego. Przeprowadzony przekrój łączny przez jamę 91 i rów ściany W trapezu wykazał niezachodzenie na siebie tych obiektów. Materiał ceramiczny z jamy 91 jest reprezentatywny dla grupy malickiej kręgu polgarskiego⁷ i zawiera charakterystyczne formy naczyń, jak puchary na pustej nóżce malowane białą i czerwoną farbą (ryc. 4 h, i), pucharki gruszkowate z ornamentem kłutym (ryc. 4 e) oraz różne formy naczyń zdobionych charakterystyczną strefą dołków paznokciowych, zwłaszcza na szyjkach, i pionowymi, podwójnymi lub potrójnymi żeberkami plastycznymi, nacinanymi poprzecznie, występującymi także na szyjkach naczyń (ryc. 4 a, c, f, j). Na uwagę zasługuje fragment zapewne figurki ludzkiej — gliniana nóżka, ze względu na dużą rzadkość plastyki antropomorficznej w neolitycznych materiałach polskich (ryc. 4 b). Materiał krzemienisty reprezentowany jest przez serię 100 wyrobów. Wśród narzędzi wyróżniono 7 drapaczy (rys. 4 k, l, n), 3 półtylczaki używane jako sierpaki, w tym jeden trapezowato zdwojony, 1 przekłuwacz (ryc. 4 p). Pod względem metrycznym występujące w tym materiale wióry mieszczą się w tych samych kategoriach co półsurowiec krzemienisty z Mogiły, stanowisko 48⁸. Również typowe dla grupy malickiej są stosunki surowcowe — najliczniej reprezentowany jest krzemień jurajski podkrakowski, ok. 90% stanowi krzemień czekoladowy.

Kości zwierzęce były bardzo rozdrobnione i w większości ze śladami opalenia. Wyróżniono następujące gatunki: krowa, świnia, koza-owca, koń⁹.

Wydaje się, że pozycja jamy 91 w bezpośrednim sąsiedztwie budowli trapezowatej ma charakter intencjonalny, że obiekty te miały swoją funkcjonalną współzależność. W związku z tym zespół zabytków jamy 91 określałby chronologicznie budowlę trapezowatą. Na uwagę zasługiwałby fakt, że byłaby to jedna z najwcześniejszych datowanych na terenie Polski budowli trapezowatych wyznaczonych rowkiem fundamentowym. Wyznacznikiem jej starej metryki jest występowanie ceramiki białą malowanej typu Tiszapolgár—Csöszhalom—Oborin w jamie 91, synchronizowanej z IV fazą kultury ceramiki kłutej wg podziału M. Stekli-Zápotockiej¹⁰.

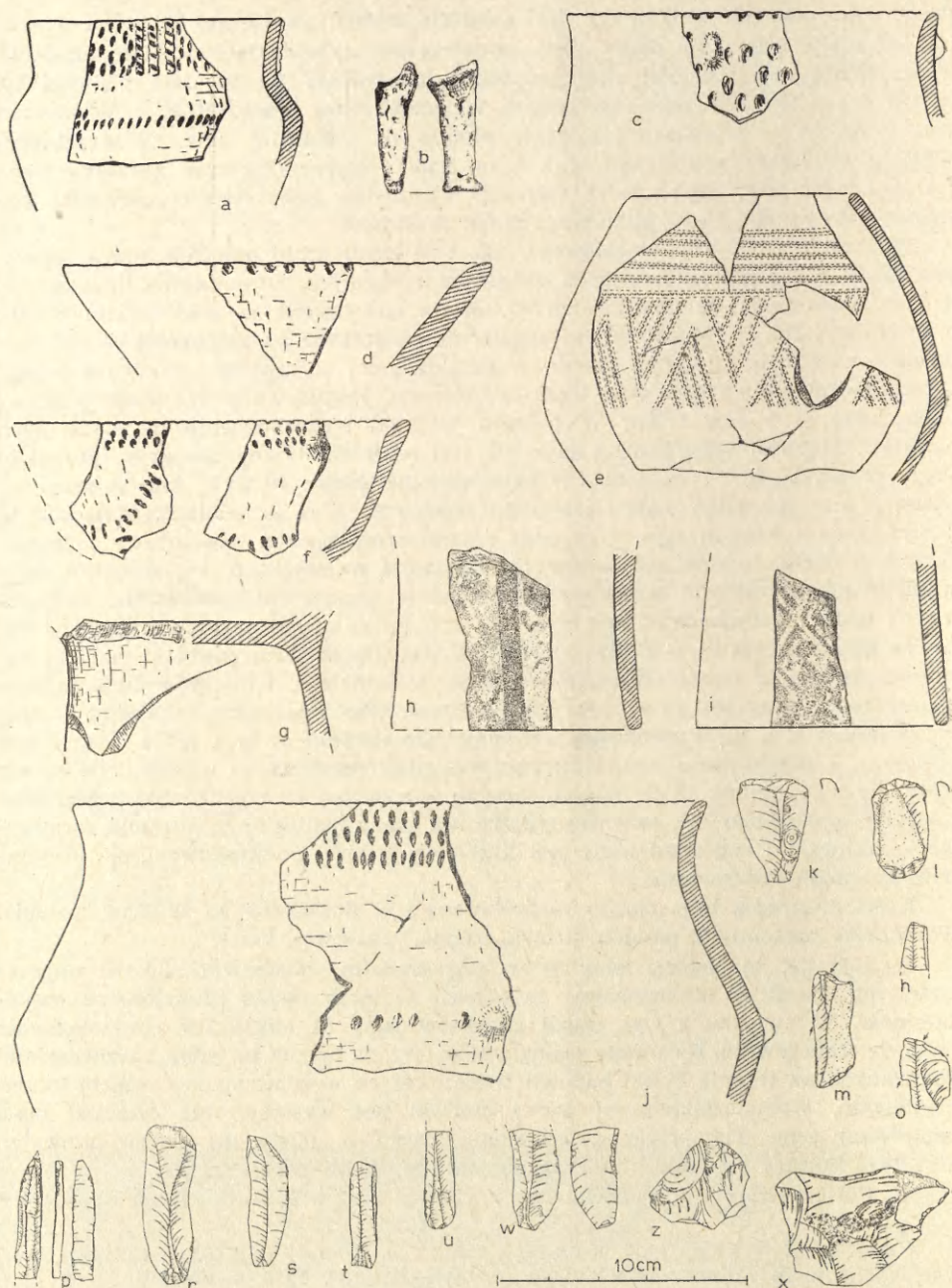
W Polsce tego typu budownictwo związane jest z kulturą brzesko-kujawską.

⁷ J. Kamieńska, J. K. Kozłowski, *The Lengyel and Tisza Cultures*, [w:] *The Neolithic in Poland*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1970, s. 98—105.

⁸ M. Kaczanowska, J. K. Kozłowski, *Materiały kamienne z osady neolitycznej w Nowej Hucie-Mogile (stan. 48)*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty”, t. 4: 1971, s. 67—110. Jest to jak dotąd publikacja największej serii wyrobów kamiennych grupy malickiej.

⁹ Wg oznaczeń L. Sycha.

¹⁰ M. Zápotocká, *Das Skelettgrab von Praha-Dejvice — Beitrag zum chronologischen Verhältnis der Stichbandkeramik zu der Lengyel-Kultur*, „Archeologické rozhledy”, t. 19: 1967 z. 1, s. 64—87.

Ryc. 4. Niedźwiedz, pow. Miechów, stan. 1. Zabytki z jamy nr 91:

a, c-j — wybór form ceramicznych; *b* — nóżka figurki glinianej; *k-z* — wybór narzędzi krzem.

Artifacts from pit no 91:

a, c-j — a selection of pottery forms; *b* — foot of a clay figurine; *k-z* — a selection of flint artifacts

Eponimiczne stanowisko w Brześciu Kujawskim, odkryte i zbadane przez K. Jażdżewskiego w latach 1933—1939¹¹, dostarczyło fundamentalnych znalezisk tak pod względem wielkiego ich nagromadzenia (51 zarysów budowli trapezowatych), jak i ich rangi źródłowej. Do dziś odkryto zaledwie 4 dalsze stanowiska z pojedynczymi znaleziskami budowli trapezowatych kultury brzesko-kujawskiej na Kujawach¹². Stanowisko w Niedźwiedziu jest pierwszym tego typu obiektem w Polsce południowej¹³.

Wielkie neolityczne budowle trapezowate dzięki znalezisku w Postolopartach w Czechach¹⁴ zyskały nową podstawę do przypisywania im funkcji mieszkalnych. W przypadku budowli nr 90 w Niedźwiedziu brak jakichkolwiek śladów zabudowy wewnątrz stwarza trudne perspektywy dla prób rekonstrukcji architektonicznej i funkcjonalnej obiektu. Typowo jednak osadnicza zawartość jamy nr 91 pozwala przyjmować mieszkalny charakter budowli trapezowatej. Również towarzyszący obiekt 93, płytki, o wydłużonym nieregularnym kształcie, jest typowym zjawiskiem związanym z wielkimi budowlami słupowymi kultury ceramiki wstęgowej rytej, powszechnie uznawanymi za mieszkalne.

We wstępnej charakterystyce tego niezmiernie interesującego znaleziska nie sposób nawet sygnalizować wszystkich problemów wymagających ustosunkowania się, jak chociażby odbiegająca od reguły orientacja EW budowli w Niedźwiedziu, nietypowe usytuowanie takiego obiektu na wierzchołku dość eksponowanego wzniesienia, wreszcie sprawa dalszych poszukiwań mających na celu stwierdzenie, czy na tym stanowisku nie ma więcej tego typu obiektów.

Odrębny problem stanowi grób kultury ceramiki sznurowej (nr 97). Jak z powyższych ustaleń wynika oraz w świetle dotychczasowej znajomości budowli grobowych kultury ceramiki sznurowej grób 97 jest wtórnie przypadkowo wkopany wewnątrz budowli trapezowatej. Jest to grób płaski, o zarysie jamy grobowej owalnym, o wymiarach w części stropowej 180 × 160 cm, zorientowanej NS (ryc. 5 g, h). Ścianki jamy były pionowe, dno płaskie na głębokości 60 cm, wypełnisko stanowiła ciemnoszara ziemia. Na dnie jamy grobowej mniej więcej w środku spoczywały szczątki szkieletu. Mamy tu do czynienia z bardzo interesującym pochówkiem cząstkowym. Z całego szkieletu włożono do grobu tylko kości długie nóg (udowe i piszczelowe) oraz kości głowy — w całości mózgo- i trzewioczaszki. Kości nóg miały ucięte nasady, zachowały się tylko ich trzony i ułożone były regularnie obok siebie po osi NS. Na kościach nóg spoczywała żuchwa zębami do góry. Mózgo- i trzewioczaszka przesunięta była w kierunku S. Układ jej pozwala przypuszczać, że była umieszczona pierwotnie w układzie fizjologicznym w stosunku do żuchwy i zapewne odtoczyła się z powodu nacisku ziemi. Głowa zwrócona była twarzą w kierunku E (ryc. 5 g).

Wyposażenie grobu stanowi: a) pucharek sznurowy (5) typu Va wg typologii J. Machnika¹⁵ (ryc. 5 d), b) małe naczynko miareczkowate grubej roboty, o na-

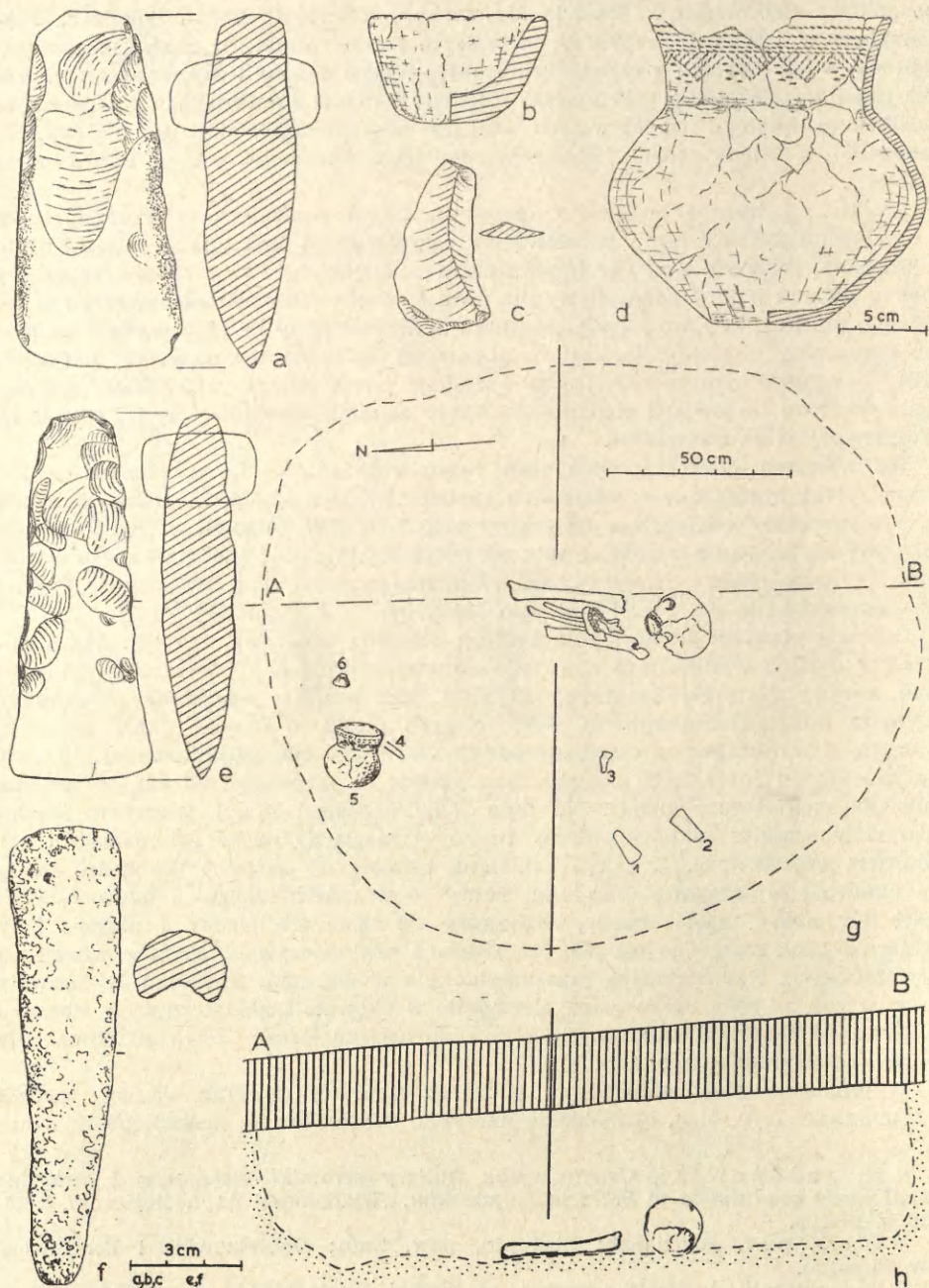
¹¹ K. Jażdżewski, *Cmentarzyska kultury ceramiki wstęgowej i związane z nimi ślady osadnictwa w Brześciu Kujawskim*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 15: 1938, s. 1—105.

¹² Dobrze, pow. Radziejów; Biskupin, pow. Żnin; Dobieszewice i Broniewice, pow. Mogilno.

¹³ Trapezowata budowla słupowa w Nowej Hucie-Mogile reprezentuje nieco odmienny typ budownictwa, zapewne jest to związane z różnicą chronologiczną obiektów. Patrz: M. Godłowska, *Chata kultury lendzielskiej w Nowej Hucie-Mogile na stanowisku 62*, „Materiały Archeologiczne”, t. 9: 1968, s. 137—143.

¹⁴ B. Soudek, *Étude de la maison néolithique*, „Slovenská Archeológia”, t. 17: 1969 z. 1, s. 5—96.

¹⁵ J. Machnik, *Studia nad kulturą ceramiki sznurowej w Małopolsce*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1966, s. 28.

Ryc. 5. Niedźwiedź, pow. Miechów, stan. 1. Grób 97 kultury ceramiki sznurowej:
 a, c, e — narzędzia krzemienne; b, d — ceramika; f — narzędzie kościane; g, h — rzut poziomy i profil

Grave no 97 of the Corded Ware culture:

a, c, e — flint tools; b, d — pottery; f — bone tool; g, h — groundplan and section

cinanej krawędzi (6) (ryc. 5 b), c) 2 siekierki z krzemienia świeciechowskiego (1, 2), typ II i Ib wg J. Machnika, ze śladami od oprawy na obu okazach (ryc. 5 a, e), d) odłupek (3) ze śladami retuszu przy jednej krawędzi, z krzemienia jurajskiego (ryc. 5 d), e) dłuto kościane (4) (ryc. 5 f). Zabytki te są charakterystyczne dla grupy krakowsko-sandomierskiej kultury ceramiki sznurowej. Na stanowisku 1 w Niedźwiedziu w obrębie osady kultury pucharów lejkowatych odkryto grób nr 36, zawierający pochówek dziecka, wyposażony w pucharek sznurowy, 2 paleniska i jamę, należące także do kultury ceramiki sznurowej. Szczegółowa analiza tych znalezisk będzie ważnym przyczynkiem do znajomości kultury ceramiki sznurowej w zachodniej Małopolsce.

*Zakład Archeologii Małopolski IHKM PAN
w Krakowie*

BARBARA BURCHARD

THE INVESTIGATIONS OF A NEOLITHIC TRAPEZOID-SHAPED BUILDING AT NIEDŹWIEDŹ, DISTRICT OF MIECHÓW (SITE 1)

The primary object of the excavations at Niedźwiedź was to study the upland settlement of the TRB culture, situated in the Kraków-Miechów loess area²⁻⁴. Site 1 lies on a hill on the right bank of the Szreniawa valley. The northern slope of the hill has been heavily eroded and drops abruptly to the inundational terrace. The TRB settlement occupies the ridge of the hill and its southern slope. Its surface has been estimated at 1.80 hectares. The excavations have revealed 100 or so habitation pits and 2 post buildings, of which one has been fragmentarily preserved and the other partially uncovered. Its length (16 m) is defined by a row of 11 posts and its width (3 m) by 3 posts. This overground structure built on the frame of vertical posts is a unique find in the TRB culture. Two human skeletons placed in pits without any signs of a burial rite were found within the settlement. Most of the pottery discovered represents the classic phase of the TRB culture in western part of Little Poland, characterized by the lavish use of stamp decoration. Part E of the settlement has revealed a pit (no. 29) with a series of pots which seem to be later than the classic ones and should coincide with the Boleráz-Jeřišovice C₁-Ohrozim horizon in Slovakia and Moravia⁶. The TRB habitation site at Niedźwiedź will be the subject of a separate report.

In 1968 a neolithic trapezoid-shaped building (no. 90) outlined by a foundation slot came to light outside the north-western margin of the TRB settlement⁵. In 1971 this feature was explored by J. Kamińska and the present writer. Directly under the layer of arable soil, 20 cm thick, there appeared the outline of the building, shaped as an elongated trapeze with an long axis oriented toward EW, with 10° deviation toward NE and SW. Its ground plan was basically symmetrical, and the respective lengths of the walls were as follows: the S wall — 47.70 m, the N wall — 47.90 m, the W wall — 3.20 m, and the E wall 9.50 m. The entrance, 2.10 m wide, was symmetrically placed in the middle of the E wall. No traces of the roof-supporting constructions or partitions were found inside. The only feature (no. 97) found inside the building appeared to be a Corded Ware culture burial.

The foundation slot of feature 90 was differentiated in structure. At the W gable wall and at the adjacent 3 m long sections of the S and N walls, the slot

was 40 cm deep with traces of posts at the bottom. The slot in the described W part of the building was less deep (by some 30 cm) than in the adjacent farther parts of the N and S walls. The slots of the N and S walls were mainly symmetrical i.e. roughly to half their lengths they were some 70 cm deep and became less deep towards E. The slot of the N wall was narrower by some 15 cm than the slot of the S wall (which was 50 to 70 cm wide). Traces of closely set posts were much more numerous in the slot of the N wall than in that of the S wall. The structure of the E wall differed already in the top part of the slot, namely the ends of the slot on both sides of the entrance were wider and protruded beyond the face of the E wall, being probably traces of some door-frame construction. The two slots were some 100 cm deep, 70 cm wide and 120 cm long with flat-horizontal bottoms and vertical walls. No signs of vertical posts were revealed there. In all, traces of 150 posts with mean diameters of 20 to 40 cm, and mostly with flat bottoms have been recorded.

Neither the foundation slot nor the arable soil overlying building no. 90 have yielded small finds. On the other hand, pit 91, situated just outside the W wall contained a number of artifacts. The two features did not overlap and it seems therefore possible that they might be functionally interrelated and contemporaneous. The finds from pit 91 represent the Malice group of the Polgar culture⁷, synchronized with the Tiszapolgár-Csüszhalom-Oborin horizon in the Tisza basin and with phase IV of the Stroke-ornamented Pottery culture in Bohemia¹⁰ (fig. 4), and define the chronology of the trapezoid-shaped building. This is the earliest trapezoid-shaped building in Poland and the first to be discovered in southern Poland. So far buildings of this type have been associated with the Brześć Kujawski culture¹¹ with its centre in Kuyavia where in 1933—1939 K. Jażdżewski made fundamental discoveries.

A trapezoid-shaped house (no. 15) with 3 hearths found at Postoloprty, Czechoslovakia¹⁴, suggests that buildings of this type served as dwellings.

A separate problem is posed by the Corded Ware grave (no. 97) secondarily dug into the trapezoid-shaped building. The grave is flat of the pit type, with a very interesting burial rite. It represents namely a partial burial, since only the long bones of the legs were placed into the pit. Moreover, the bases of all bones were cut off, and only the shafts were buried. The bones were regularly placed side by side along the NS axis. On them a mandible with its teeth upwards was laid. The skull was shifted to S, though its position suggests that originally it was put together with the mandible in natural order. The head faced E (fig. 5 g). On the grounds of its furniture grave 97 has been assigned to the Kraków—Sandomierz group of the Corded Ware culture after the classification by J. Machnik¹⁵. The TRB settlement on site 1 has yielded moreover a child's grave (no. 36) and 2 hearths of the Corded Ware culture.